

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร โครงการวิจัย

ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทย
กับราชอาณาจักรกัมพูชา: ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคน
ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ และโอกาส/ความหวังในอนาคต

Educational Cooperation between the Kingdom of Thailand
and the Kingdom of Cambodia: Outcomes on Human Development,
International Understanding and Future Prospect.

โดย

วิชุดา กิจธรรม

ภูมิจิต เรืองเดช

ฉัตรชนก สายสุวรรณ

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

พ.ศ. 2556

**บทสรุปสำหรับผู้บริหาร
โครงการวิจัย**

**ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทย
กับราชอาณาจักรกัมพูชา: ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคน
ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ และโอกาส/ความหวังในอนาคต**

**Educational Cooperation between the Kingdom of Thailand
and the Kingdom of Cambodia: Outcomes on Human Development,
International Understanding and Future Prospect.**

โดย

วิชุดา กิจธรรม

ภูมิจิต เรืองเดช

ฉัตรชนก สายสุวรรณ

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

พ.ศ. 2556

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการวิจัยเรื่อง ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา: ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคน ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศและโอกาสและความหวังในอนาคต ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2553 โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประมวลและวิเคราะห์สังเคราะห์โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา
2. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศของความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา
3. เพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาสและความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาและความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. การประมวลข้อมูลขั้นต้นของโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา มี 8 ด้านคือ (1) ระยะเวลาโครงการ (2) หน่วยงานร่วมมือ (3) รูปแบบความร่วมมือ (4) ระดับความร่วมมือ (5) วัตถุประสงค์ (6) เป้าหมาย (7) ผลการดำเนินงาน และ (8) ปัญหาในการดำเนินงาน
2. การวิเคราะห์สังเคราะห์โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา มี 6 ด้านคือ (1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ บุคลากร งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ (2) กระบวนการ (3) ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการกับแผนการพัฒนาคนของราชอาณาจักรกัมพูชา (4) วิธีการในการพัฒนาคน (5) ผลผลิต และ (6) ปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะ
3. ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนของราชอาณาจักรกัมพูชา มี 2 ด้านคือ (1) ผลผลิตการพัฒนาคนของราชอาณาจักรกัมพูชาในด้านจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาหรือผ่านการฝึกอบรมจำแนกตามระดับการศึกษาและสาขาวิชา และ (2) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในด้านของความก้าวหน้าของคน ความพึงพอใจ สิ่งที่ได้เรียนรู้ และความสำเร็จ

4. ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ มี 7 ด้าน คือ (1) ความรู้ความเข้าใจการใช้ชีวิตต่างวัฒนธรรม (2) การยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างระหว่างประเทศ (3) การยอมรับการพึ่งพาซึ่งกันและกันและสัมพันธ์ภาพระหว่างประเทศ (4) ความเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลก (5) การให้คุณค่าสันติภาพและผลประโยชน์ระหว่างประเทศ (6) การเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลก และ (7) การเคารพในประชาธิปไตยและสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์

5. การมองโอกาสและความหวังในอนาคตมี 3 ด้าน คือ (1) การวางแผนความร่วมมือ (2) การนำแผนสู่การปฏิบัติ และ (3) การประเมิน

ขอบเขตของการวิจัย

1. โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา ที่จะศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะโครงการความร่วมมือทางการศึกษาที่มีรูปแบบทวิภาคีหรือพหุภาคีที่หน่วยงานในราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชาจัดทำขึ้น โดยมีระยะเวลาความร่วมมือไม่น้อยกว่า 3 ปี (เริ่มโครงการไม่ช้ากว่าปี พ.ศ. 2551)

2. ระดับความร่วมมือ จะศึกษาวิเคราะห์ 2 ระดับคือ ภาครัฐและภาคเอกชน

3. ขอบเขตของเวลาในอนาคต คือ อนาคตระยะกลาง 10 ปี

4. ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาในฐานะผู้ประสานงานโครงการ และผู้รับประโยชน์จากโครงการ ได้แก่ บุคลากรในกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน นักศึกษา ประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 ประเทศคือ ราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร วิจัยเชิงสำรวจ และวิจัยอนาคต โดยมีการวิจัย 3 ระยะ

ระยะที่ 1 การประมวลและวิเคราะห์สังเคราะห์โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร และการวิจัยเชิงสำรวจ มี 2 ขั้นตอนหลักคือ

1.1 การประมวลข้อมูลขั้นต้นของโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา มี 2 ขั้นตอนย่อยคือ (1) การค้นหาโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ (1.1) การค้นหาข้อมูลโครงการขั้นต้นจากเอกสาร งานวิจัย ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และใช้เทคนิคการสืบค้นแบบลูกโซ่ (Snowball technique) และ (1.2) การค้นหาข้อมูลโครงการเชิงลึกกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ประกอบด้วยหน่วยงานระดับกระทรวงของประเทศไทย 4 กระทรวง และสถาบันอุดมศึกษาไทย 26 แห่ง และได้รับข้อมูลจากหน่วยงานระดับกระทรวง 4 แห่ง และสถาบันอุดมศึกษา 6 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.33 (2) การวิเคราะห์เพื่อประมวลข้อมูลขั้นต้นของโครงการ จากแหล่งข้อมูล 3 แหล่ง ได้แก่ (2.1) เอกสารที่รวบรวมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในราชอาณาจักรไทย ได้แก่ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (สพร.) กระทรวงการต่างประเทศ ในราชอาณาจักรกัมพูชา ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ เยาวชน และการกีฬา กระทรวงแรงงานและการฝึกอาชีพ และรวบรวมจากสถาบันการศึกษา ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2.2) การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ ได้แก่ ผู้ประสานงานหลักฝ่ายไทย จำนวน 4 คน ผู้ประสานงานในราชอาณาจักรกัมพูชา จำนวน 6 คน รวมจำนวน 10 คน และ (2.3) การใช้แบบสอบถาม (EC1) กับผู้ประสานงานของโครงการฝ่ายไทย 10 คน และฝ่ายกัมพูชา 7 คน รวมจำนวน 17 คน

1.2 การวิเคราะห์สังเคราะห์โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา มี 2 ขั้นตอนคือ (1) การวิเคราะห์สังเคราะห์เอกสารโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาที่ได้จากการค้นหาในขั้นตอนที่ 1 และ (2) การใช้แบบสอบถาม (แบบ EC2) กับผู้ประสานงานของโครงการ ซึ่งเป็นผู้ประสานงานกลุ่มเดียวกันกับขั้นตอนที่ 1 ในขั้นตอนนี้จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา 6 ด้าน คือ (1) ปัจจัยนำเข้า (2) กระบวนการ (3) ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการกับแผนการพัฒนาคณะของราชอาณาจักรกัมพูชา (4) วิธีการในการพัฒนาคณะ (5) ผลผลิต และ (6) ปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคณะและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศของความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ มี 3 ขั้นตอนหลัก คือ

2.1 การสร้างและพัฒนาคุณภาพเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลเพื่อประเมินความก้าวหน้าของผู้รับประโยชน์จากโครงการ (แบบ EC3) และแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ในการวางแผน และความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ (EC4) สำหรับผู้ประสานงานโครงการและผู้รับประโยชน์จากโครงการ แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ (1) ข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลโครงการ (2) แบบประเมินความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา และ (3) แบบประเมินโอกาสความร่วมมือทางการศึกษาที่เป็นไปได้และความหวังในความร่วมมือที่พึงประสงค์ในอนาคตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ทั้งในราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา ระหว่างเดือนสิงหาคม 2554 – เดือนมกราคม 2555 ประกอบด้วย (1) ประชุมสนทนากลุ่ม (Focus group) และใช้แบบสอบถาม (EC5) กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา ดำเนินการ ณ กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 22 สิงหาคม 2554 มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 23 คน ประกอบด้วย ผู้ประสานงานของราชอาณาจักรไทย 1 คน ผู้ประสานงานของราชอาณาจักรกัมพูชา 22 คน (2) การเก็บข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถามกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างผู้ประสานงานฝ่ายราชอาณาจักรไทย 10 คน ราชอาณาจักรกัมพูชา 7 คน รวมจำนวน 17 คน และ ผู้รับประโยชน์จากโครงการในราชอาณาจักรกัมพูชา จำนวน 311 คน และ (3) การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus group) ร่วมกับการประชุมปฏิบัติการอนาคต (Futures workshop) ดำเนินการ ณ โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย ในวันที่ 11 พฤษภาคม 2555 มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้ประสานงานฝ่ายไทย 4 คน ฝ่ายกัมพูชา 3 คน

2.3 การวิเคราะห์ผลลัพธ์ของโครงการความร่วมมือด้านการศึกษาทั้งในราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ (1) ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคน ได้แก่ (1.1) ผลผลิตการพัฒนาคนของราชอาณาจักรกัมพูชา ในด้านจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาหรือผ่านการฝึกอบรมจำแนกตามระดับการศึกษาและสาขาวิชา และ (1.2) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในด้านของความก้าวหน้าของคน ความพึงพอใจ สิ่งที่ได้เรียนรู้ และความสำเร็จ และ (2) ผลลัพธ์ด้านความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ 7 ด้าน ได้แก่ (2.1) ความรู้ความเข้าใจการใช้ชีวิตต่างวัฒนธรรม (2.2) การยอมรับและเห็นคุณค่าของความแตกต่างระหว่างประเทศ (2.3) การยอมรับการพึ่งพาซึ่งกันและกันและสัมพันธภาพระหว่างประเทศ (2.4) ความเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลก (2.5) การให้คุณค่าสันติภาพและผลประโยชน์ระหว่างประเทศ (2.6) การเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลก และ (2.7) การเคารพในประชาธิปไตยและสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยทำการวิเคราะห์ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ 2 ระยะคือ ระยะก่อนเข้าร่วมโครงการและระยะระหว่าง/หลังเข้าร่วมโครงการ พร้อมทั้งวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศของทั้ง 2 ระยะโดยใช้ดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) ด้วยวิธี Mean Difference Method (MDF)

ระยะที่ 3 การวิเคราะห์สังเคราะห์และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาสและความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาและความเข้าใจอันดี ระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจร่วมกับการวิจัยอนาคต มี 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

3.1 การถอดบทเรียนเพื่อวิเคราะห์โครงการที่มีความสำเร็จในด้านการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ (1) โครงการที่มีความสำเร็จด้านการพัฒนาคน (2) โครงการที่มีความสำเร็จด้านความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ และ (3) โครงการที่มีอุปสรรคในการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ

3.2 การศึกษาโอกาสและความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาของราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา แบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ (1) โอกาสของความร่วมมือทางการศึกษาที่เป็นไปได้และความหวังของความร่วมมือที่พึงประสงค์ในอนาคต (2) ความร่วมมือทางการศึกษาตามความต้องการในการพัฒนากำลังคนของราชอาณาจักรกัมพูชาในอนาคต (3) โอกาสและความหวังเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาในอนาคต ตามกรอบแนวคิดกระบวนการเรียนรู้ในการวางแผน 3 ด้าน ได้แก่ (3.1) การวางแผนความร่วมมือ (3.2) การนำแผนสู่การปฏิบัติ และ (3.3) การประเมิน พร้อมทั้งวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระยะก่อนเข้าร่วมโครงการและระหว่าง/หลังเข้าร่วมโครงการ โดยใช้ดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) ด้วยวิธี Mean Difference Method (MDF) และวิเคราะห์เปรียบเทียบโครงการ และ (4) การระบุแรงขับเคลื่อนของความร่วมมือทางการศึกษาที่มีต่อผลลัพธ์การพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาในอนาคต โดยการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์และระบุแรงขับเคลื่อนของความร่วมมือทางการศึกษาที่มีต่อผลลัพธ์การพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศในอนาคตด้วยการวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไขว้ (Cross Matrix Analysis)

3.3 การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาสและความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา มีการดำเนินการ 3 ขั้นตอนคือ (1) การสรุปผลการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาสและความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา (2) การประชุมสนทนากลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา เพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงข้อเสนอเชิงนโยบายที่จัดทำขึ้น และ (3) การปรับปรุงข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาสและความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา และจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ในการวิจัยทั้ง 3 ระยะ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (EC1 – 5) ได้รับการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรง (Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา การวัดและการประเมินผล จำนวน 3 คน จากนั้นจึงแปลเครื่องมือเป็นภาษากัมพูชา และตรวจสอบความถูกต้องของการแปลทั้งในด้านของ

ความหมายและการใช้ภาษา โดยผู้เชี่ยวชาญภาษากัมพูชา และนำเครื่องมือ (EC4) ไปตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงอีกครั้งหนึ่ง ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาคระหว่าง 0.89 – 0.96

ผลการวิจัย

1. ผลการประมวลและวิเคราะห์สังเคราะห์โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา

1.1 ผลการประมวลข้อมูลขั้นต้นของโครงการความร่วมมือทางการศึกษาการระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา พบว่าโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาที่เริ่มดำเนินการโครงการก่อนปี พ.ศ. 2551 และมีระยะเวลาความร่วมมือไม่น้อยกว่า 3 ปี มี 4 โครงการหลัก ประกอบด้วย 7 โครงการย่อย ได้แก่ (1) โครงการพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรกัมพูชาด้านการศึกษาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประกอบด้วยโครงการย่อย 3 โครงการคือ (1.1) โครงการจัดตั้งและพัฒนาวิทยาลัยกำปงเฌอเดียล (1.2) โครงการพระราชทานทุนการศึกษาระดับอาชีวศึกษา และ (1.3) โครงการพระราชทานทุนการศึกษาระดับอุดมศึกษา (2) โครงการสานสัมพันธ์เพื่อนบ้าน (3) โครงการภายใต้บันทึกความเข้าใจ (MOU) เกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมของราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักร ประกอบด้วยโครงการย่อย 2 โครงการคือ (3.1) โครงการศูนย์การสอนภาษาไทย และ (3.2) โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานกัมพูชา – ไทย และ (4) โครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษาไทยกับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ผลการประมวลข้อมูลขั้นต้น

ด้านระยะเวลาโครงการ หน่วยงานความร่วมมือ รูปแบบความร่วมมือ และระดับความร่วมมือ

พบว่า โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่าง 2 ราชอาณาจักร มีระยะเวลาโครงการอยู่ระหว่าง 6 ปี ถึง 16 ปี โครงการที่มีระยะเวลาดำเนินการนานที่สุดคือ โครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษาไทยกับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง หน่วยงานความร่วมมือ โดยส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานจาก 2 ราชอาณาจักร โดยมีรูปแบบความร่วมมือ แบบทวิภาคี ยกเว้น โครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษาไทยกับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง รูปแบบความร่วมมือในทุกโครงการเป็นแบบทางเดียวคือ ภาคีฝ่ายราชอาณาจักรไทยเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ ภาคีฝ่ายราชอาณาจักรกัมพูชาเป็นผู้รับความช่วยเหลือ ระดับความร่วมมือส่วนใหญ่คือ คือ ระดับหน่วยงานกับหน่วยงาน โดยโครงการพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรกัมพูชาด้านการศึกษาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นโครงการที่มีระดับความร่วมมือหลากหลายมากที่สุด และมีหน่วยงานให้ความร่วมมือจำนวนมากที่สุด **ด้านวัตถุประสงค์และเป้าหมาย** ทุกโครงการมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาการจัดการศึกษาของราชอาณาจักรกัมพูชาโดยใช้การศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนา เป้าหมายของการพัฒนาส่วนใหญ่คือ ครูและผู้บริหาร นักเรียนและนักศึกษาในทุก

ระดับการศึกษา ในการพัฒนาการจัดการศึกษาส่วนใหญ่เป็นการพัฒนา สื่อ/เทคโนโลยีการศึกษา การเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร โครงการที่มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของราชอาณาจักรกัมพูชาทุกระดับการศึกษา และการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างครอบคลุมคือ โครงการพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรกัมพูชาด้านการศึกษา **ด้านผลการดำเนินงาน** การดำเนินโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ บางโครงการประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ทำให้มีการขยายระยะเวลาของโครงการมาถึงปัจจุบัน ได้แก่ โครงการพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรกัมพูชาด้านการศึกษา บางโครงการแม้ว่าจะสิ้นสุดระยะเวลาของโครงการแล้ว แต่ราชอาณาจักรกัมพูชายังดำเนินงานอยู่จนถึงปัจจุบัน ได้แก่ โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานกัมพูชา – ไทย นอกจากนี้ยังมีความสำเร็จของโครงการในด้านของการพัฒนาการศึกษาและพัฒนาประชากรชาวกัมพูชาได้อย่างกว้างขวาง โดยมีการก่อสร้างแหล่งจัดการศึกษาที่ยั่งยืนให้แก่ราชอาณาจักรกัมพูชาถึง 2 แห่งคือ วิทยาลัยกำปงเฌอเดียล อำเภอปราสาทขอมโบร์ จังหวัดกำปงธม และศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานกัมพูชา – ไทย ณ พุนพนม จังหวัดพนมเปญ โครงการดังกล่าวได้รับงบประมาณสนับสนุนโดยรวมมากกว่า 240 ล้านบาท โดยในจำนวนนี้เป็นงบประมาณที่ใช้ในโครงการพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรกัมพูชาด้านการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ และมีประชากรได้รับการพัฒนาผ่านโครงการในหลายรูปแบบ ได้แก่ (1) การพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะอาชีพ เพื่อไปใช้ในการพัฒนาประชากรชาวกัมพูชาต่อไป (2) การให้ทุนศึกษาต่อในระดับ ปวช. ปวส. ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก (3) การอบรมทักษะอาชีพระยะสั้น ซึ่งมีประชากรชาวกัมพูชาได้รับการพัฒนาผ่านโครงการความร่วมมือทางการศึกษาโดยประมาณถึง 14,752 คน นอกจากนี้ยังพบว่า การดำเนินงานในบางโครงการ เช่น โครงการพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรกัมพูชาด้านการศึกษา ยังส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงอีกด้วย ทั้งในด้านของทักษะอาชีพ การส่งเสริมสุขภาพ และการทำนุบำรุงศาสนา **ด้านปัญหาการดำเนินงาน** ผลการประมวลข้อมูลจากแบบสอบถามเมื่อพิจารณาจากปัญหาที่พบมากกว่า 2 โครงการขึ้นไป หรือมีผู้พบปัญหามากกว่าร้อยละ 50 คือ ปัญหาการใช้ภาษาไทยของผู้รับประโยชน์ในระยะก่อนและระหว่างการเข้าร่วมโครงการ และปัญหาการหางานทำของผู้รับประโยชน์ในระยะหลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว

1.2 ผลวิเคราะห์สังเคราะห์โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา จากการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ**ปัจจัยนำเข้าด้านบุคลากร** พบว่า มีบุคลากรเข้าร่วมโครงการจากหลายหน่วยงานโดยฝ่ายราชอาณาจักรไทยมีความหลากหลายมากที่สุด โครงการที่มีความร่วมมือมีปัจจัยนำเข้าด้านบุคลากรจากหลายแหล่งมากที่สุดคือ โครงการพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรกัมพูชาด้านการศึกษา **ด้าน**

งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ พบว่า ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายไทยมากที่สุด โครงการที่มีการสนับสนุนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์จากหลายแหล่งมากที่สุดคือ โครงการพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรกัมพูชาด้านการศึกษา **ด้านการบริหาร** พบว่า ในระยะเริ่มต้นโครงการและระยะดำเนินโครงการ จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการจากทั้ง 2 ฝ่าย เมื่อโครงการสิ้นสุดลงจะบริหารโดยรัฐบาลของราชอาณาจักรกัมพูชา **ด้านกระบวนการ** พบว่า ทุกโครงการมีการดำเนินโครงการตามกรอบความร่วมมือที่กำหนด รวมทั้งการได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการและหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยมีการกำหนดขั้นตอนในการเตรียมการ เช่น การสำรวจความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีการวางแผนร่วมกันโดยคณะกรรมการทั้ง 2 ฝ่าย และมีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานโดยคณะกรรมการทั้ง 2 ฝ่าย ส่วนในขั้นตอนการประเมินผล พบว่า ยังมีไม่ครบถ้วนทุกโครงการ เช่น โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานกัมพูชา - ไทย สำหรับโครงการที่มีกระบวนการดำเนินโครงการครบถ้วนทุกขั้นตอนคือ โครงการพระราชทานความช่วยเหลือด้านการศึกษาในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี **ด้านความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการกับแผนการพัฒนาคณะของราชอาณาจักรกัมพูชา** พบว่า ทุกโครงการมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์สี่เหลี่ยมของรัฐบาลกัมพูชา วาระที่ 4 ดังนี้ (1) ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ พัฒนาประชาชนชาวกัมพูชาที่เข้าร่วมโครงการให้มีความรับผิดชอบสูง มีวินัย คุณธรรม มีความสำนึกในอาชีพ ซื่อสัตย์ และกระตือรือร้นในการพัฒนางาน (2) ด้านการศึกษา เพื่อปวงชน คือ สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ (3) ด้านการแสวงหาคู่ภาคีจากนานาชาติที่ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ คือ ส่งเสริมความสามารถของครู พัฒนาคุณภาพเอกสารตำรา และสื่อการเรียนการสอน พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน พัฒนาวិธีการสอน ห้องสมุด ห้องทดลอง และจัดฝึกอบรมให้แก่บุคลากรทางการศึกษาเพิ่มเติม และส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาสำหรับ ปี ค.ศ. 2006 – 2010 ดังนี้ (1) ด้านการประกันคุณภาพและประสิทธิภาพของการศึกษา คือ เพิ่มงบประมาณด้านวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน เพิ่มงบประมาณในการพัฒนาครู ประเมินคุณภาพการเรียนการสอน และปรับปรุงวิธีการบริหารจัดการ และ (2) ด้านงบประมาณ คือ ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ห้องเรียน และครูผู้สอน **ด้านวิธีการในการพัฒนาคณะ** มีหลากหลายวิธี คือ มีการสร้างหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการในการพัฒนาของราชอาณาจักรกัมพูชา ทั้งหลักสูตรระยะสั้นและหลักสูตรระยะยาว นอกจากการสร้างหลักสูตรแล้วจะมีการจัดเตรียมครูและพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและชำนาญงานสอนโดยการฝึกอบรมและดูงานในประเทศไทย หรือให้ทุนศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น หรือมีการสรรหาครูผู้สอนจากราชอาณาจักรไทยเข้าไปประจำที่ราชอาณาจักรกัมพูชา **ด้านผลผลิต** พบว่า มีประชาชนชาวกัมพูชาสำเร็จการศึกษาหรือได้รับทุนการศึกษาจากโครงการ ประมาณ 14,752 คน

จำแนกเป็นประชาชนทั่วไปที่สำเร็จหลักสูตรทักษะอาชีพระยะสั้น 11,600 คน นักเรียนสำเร็จสายสามัญ 2,736 คน สายอาชีวศึกษา 605 คน ผู้บริหารและครู 26 คน นักเรียน 92 คน และประชาชนทั่วไป 184 คน ได้รับทุนพระราชทานเพื่อศึกษาต่ออุดมศึกษาในประเทศไทย ผู้บริหารและครูสำเร็จการอบรมระยะสั้น 115 คน นักศึกษาสำเร็จการอบรมหลักสูตรภาษาไทย 293 คน และคณาจารย์ นักศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาได้รับทุนแลกเปลี่ยน 122 คน 2) มีการผลิตหลักสูตรที่มีความเหมาะสมสำหรับการพัฒนาทางการศึกษาของราชอาณาจักรกัมพูชาทั้งหลักสูตรสายสามัญ สายอาชีวศึกษา และหลักสูตรระยะสั้นเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพแก่ชาวกัมพูชา และ 3) มีผลผลิตที่เป็นทรัพย์สินถาวรและส่วนประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โครงการที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาประชาชนกัมพูชาในวงกว้างคือ โครงการพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรกัมพูชาทางการศึกษา และโครงการที่ทำให้ชาวกัมพูชาได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ทักษะด้านอาชีพจำนวนมากคือ โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานกัมพูชา - ไทย **ด้านปัญหา/อุปสรรค** ผลการประชุมสนทนากลุ่ม พบว่า ปัญหาที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อการดำเนินโครงการมากที่สุด คือ ปัญหาจากผลกระทบทางการเมือง **ด้านข้อเสนอแนะ** ผลการตอบแบบสอบถามพบว่า ข้อเสนอแนะที่พบมากที่สุด คือ ควรมีการขยายระยะเวลาของโครงการความร่วมมือทาง ผลจากการประชุมสนทนากลุ่มมีข้อเสนอแนะที่สำคัญอันดับแรกคือ ควรให้การช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริม และดำเนินการโครงการต่างๆ ต่อไป โดยความร่วมมือร่วมใจระหว่างกัน เนื่องจากเกือบทุกโครงการสามารถดำเนินการได้ถ้าทั้งสองฝ่ายร่วมมือร่วมใจกัน

2. ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศของความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา

2.1 ผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนของราชอาณาจักรกัมพูชา พบว่า ผลผลิตการพัฒนาคนของราชอาณาจักรกัมพูชา ปรากฏว่า มีประชาชนชาวกัมพูชาได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆ แล้วประมาณ ประมาณ 14,752 คน คือ มีประชาชนทั่วไปจบหลักสูตรทักษะอาชีพระยะสั้น 11,600 คน นักเรียนจบสายสามัญ 2,736 คน สายอาชีวศึกษา 605 คน ผู้บริหารและครู 26 คน นักเรียน 92 คน และประชาชนทั่วไป 184 คน ได้รับทุนพระราชทานเพื่อศึกษาต่ออุดมศึกษาในประเทศไทย บริหารและครูได้รับการอบรมระยะสั้น 115 คน นักศึกษาได้รับการอบรมภาษาไทย 293 คน และคณาจารย์ นักศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาได้รับทุนแลกเปลี่ยน 122 คน **ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น** ในด้านของความก้าวหน้าของคนฝ่ายราชอาณาจักรกัมพูชา พบว่า โครงการความร่วมมือทางการศึกษามีส่วนสำคัญในการพัฒนาคนกัมพูชาที่เป็นผู้รับประโยชน์จากโครงการให้มีความก้าวหน้าในด้านของคุณวุฒิทางการศึกษา ทักษะอาชีพ และทักษะฝีมือแรงงาน ทำให้เพิ่มโอกาส

ในการมีงานทำ มีรายได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีหน้าที่การงานเพิ่มสูงขึ้น และยังทำให้มีความก้าวหน้าในชีวิต และหน้าที่การงาน เนื่องจากได้รับโอกาสต่างๆ เพิ่มมากขึ้น โครงการที่ทำให้มีอัตราความก้าวหน้าของคนสูงที่สุดคือ โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานกัมพูชา - ไทย เท่ากับร้อยละ 100.00 ซึ่งหลังจากเข้าร่วมโครงการแล้วทุกคนมีงานทำ จากเดิมที่เป็นผู้ว่างงาน โดยร้อยละ 56.00 ทำงานเป็นพนักงาน และร้อยละ 44.00 เป็นเจ้าของกิจการ นักเรียนสายสามัญที่ศึกษาในวิทยาลัยกำปงเมอเดียล ตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2544 - 2552 เมื่อจบการศึกษาแล้ว ร้อยละ 30.54 ได้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น นักเรียนสายอาชีวศึกษา ร้อยละ 36.34 ทำงานในบริษัทเอกชนหรือมีธุรกิจส่วนตัว **ฝ่ายราชอาณาจักรไทยพบว่า** ความก้าวหน้าของคนในฝ่ายไทยส่วนใหญ่เป็นความก้าวหน้าในด้านความรู้เกี่ยวกับภาษากัมพูชา ซึ่งผู้รับประโยชน์จากโครงการชาวกัมพูชาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ เช่น นักเรียนทุนพระราชทานในโครงการพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรกัมพูชาด้านการศึกษาที่กำลังศึกษาต่อในประเทศไทย ได้ทำหน้าที่สอนภาษาแก่นักศึกษา นักเรียน และประชาชนทั่วไปของไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เช่น สอนภาษากัมพูชาในรายวิชาที่เป็นหมวดวิชาเลือกในหลักสูตรปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งมีนักศึกษาเข้าเรียนแล้ว 1 ภาคการศึกษา ในปีการศึกษา 2555 มีจำนวน 50 คน สอนภาษากัมพูชาในหลักสูตรระยะสั้นสำหรับประชาชนทั่วไปของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม มีผู้เข้าสำเร็จจากหลักสูตรประมาณ 3 รุ่น จำนวนประมาณ 100 คน และสอนภาษากัมพูชาในชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น **ด้านความพึงพอใจ** พบว่าผู้เข้าร่วมโครงการจาก 3 โครงการหลัก (6 โครงการย่อย) ที่ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจระดับมากถึงมากที่สุด ร้อยละ 85.01 เมื่อพิจารณารายโครงการพบว่า มีความสอดคล้องกันคือ ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับมากที่สุดทุกโครงการ **ด้านสิ่งที่ได้เรียนรู้** ที่ผู้เข้าร่วมโครงการได้เรียนรู้มากที่สุดจากโครงการคือ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ เทคโนโลยีสารสนเทศ และเรื่องทั่วไป มีจำนวน 213 คน **ด้านความสำเร็จ** ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการมีความคิดเห็นว่า โครงการมีความสำเร็จ 2 ระดับคือระดับที่หนึ่ง การได้พัฒนาบุคลากรของกัมพูชา และ ระดับที่สองคือ บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาได้ใช้ความรู้ความสามารถไปใช้ในการพัฒนาราชอาณาจักรกัมพูชาต่อไป

2.2 ผลลัพธ์ด้านความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา โดยการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างผู้รับประโยชน์จากโครงการมีจำนวนรวม 311 คน และผู้ประสานงานของโครงการ มีจำนวนรวม 17 คน (ฝ่ายไทย 10 คน ฝ่ายกัมพูชา 7 คน) ปრაกฏดังนี้ **ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ** ผู้รับประโยชน์จากโครงการ มีความคิดเห็นว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการ ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.81) ด้านที่มีความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศสูงที่สุดคือ ด้านการยอมรับการพึ่งพาซึ่งกันและกันและสัมพันธภาพระหว่าง

กัมพูชากับไทย และการให้คุณค่าสันติภาพและผลประโยชน์ระหว่างประเทศ (ค่าเฉลี่ย 3.22) ด้านที่มีความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศน้อยที่สุดคือ ด้านการเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลก (ค่าเฉลี่ย 2.56) ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศโดยรวมของผู้รับประโยชน์เพิ่มสูงขึ้นแต่ยังอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.59) ด้านที่มีความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศสูงที่สุดคือ ด้านการให้คุณค่าสันติภาพและผลประโยชน์ระหว่างประเทศ (ค่าเฉลี่ย 4.03) ด้านที่มีความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศน้อยที่สุดคือ ด้านความเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลก (ค่าเฉลี่ย 3.29) เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนเข้าร่วมโครงการและระหว่าง/หลังเข้าร่วมโครงการพบว่า ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้น (PNI 0.78) ด้านที่เพิ่มสูงมากที่สุดคือ ด้านความรู้ความเข้าใจการใช้ชีวิตต่างวัฒนธรรมของทั้ง 2 ประเทศ (PNI 1.05) ด้านที่เพิ่มขึ้นน้อยที่สุดคือ ด้านความเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลก (PNI 0.68) **ผู้ประสานงานของโครงการ** มีความคิดเห็นว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการ ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.47) ด้านที่สูงที่สุดคือ ด้านการเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลก (ค่าเฉลี่ย 2.79) ระหว่าง/หลังเข้าร่วมโครงการ ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศโดยรวมของผู้ประสานงานเพิ่มสูงขึ้นแต่ยังอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.47) ด้านที่มีความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศสูงที่สุดคือ การเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลก (ค่าเฉลี่ย 3.67) ด้านที่มีความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศน้อยที่สุดคือ ด้านการให้คุณค่าสันติภาพและผลประโยชน์ระหว่างประเทศ (ค่าเฉลี่ย 3.21) เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างก่อนเข้าร่วมโครงการและระหว่าง/หลังเข้าร่วมโครงการพบว่า ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศโดยรวมของผู้ประสานงาน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้น (PNI 1.00) ด้านที่เพิ่มสูงมากที่สุดคือ ด้านการให้คุณค่าสันติภาพและผลประโยชน์ระหว่างประเทศ (PNI 1.26) ด้านที่เพิ่มขึ้นน้อยที่สุดคือ ด้านการเคารพในประชาธิปไตยและสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (PNI 0.72) **ผลการเปรียบเทียบความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ 4 โครงการหลัก** (7 โครงการย่อย) พบว่า **ก่อนเข้าร่วมโครงการ** โครงการพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรกัมพูชาด้านการศึกษามีความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศสูงที่สุด (โครงการจัดตั้งและพัฒนาวิทยาลัยกำปงเฌอเดียลมีค่าเฉลี่ย 2.86 การให้ทุนพระราชทานระดับอุดมศึกษา มีค่าเฉลี่ย 2.84 และการให้ทุนพระราชทานระดับอาชีวศึกษา มีค่าเฉลี่ย 2.80 ตามลำดับ) **ระหว่าง/หลังเข้าร่วมโครงการ** ทุกโครงการมีความเข้าใจอันดีเพิ่มสูงขึ้นมาก โดยโครงการศูนย์การสอนภาษาไทย มีความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.80) เมื่อเปรียบเทียบโดยความแตกต่างของความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศที่เพิ่มสูงขึ้นพบว่า โครงการที่มีความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นมากที่สุดคือ โครงการศูนย์การสอนภาษาไทย (PNI 1.62)

3. ผลการวิเคราะห์สังเคราะห์และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาสและความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาและความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา

3.1 ผลการถอดบทเรียนเพื่อวิเคราะห์โครงการที่มีความสำเร็จในด้านการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ พบว่า โครงการที่มีความสำเร็จด้านการพัฒนาคน มีจำนวน 2 โครงการคือ (1) โครงการจัดตั้งและพัฒนาวิทยาลัยกำปงเจมเดียล มีประชาชนชาวกัมพูชาได้รับการพัฒนาถึง 10,477 คน พัฒนากัมพูชาในวงกว้าง ประกอบด้วยนักเรียน ผู้บริหาร ครู และชาวบ้านในชุมชน มีรูปแบบของการจัดการศึกษาเป็นการศึกษาตามหลักสูตรควบคู่กับการพัฒนาทักษะอาชีพ พร้อมๆ กับการพัฒนาคนแบบองค์รวม (Holistic Human Development) คือ การพัฒนาทั้งด้านกาย - จิต - สังคม (Bio - Psycho - Social) ด้วยการให้การศึกษาตามหลักสูตร พัฒนาทักษะอาชีพ ดูแลให้มีสุขภาพกายดี มีโภชนาการดี ครอบครัวมีรายได้ ทำให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพจิตดี ชุมชนได้รับการพัฒนาทำให้นักเรียนได้อยู่ในสังคมที่ดี นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาการศึกษาทั้งระบบที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ การสร้างโรงเรียนตามความต้องการของชาวกัมพูชา สร้างหลักสูตรระยะสั้นสำหรับพัฒนาผู้บริหารและครู และสร้างหลักสูตรสามัญศึกษาที่มีการสอนเสริมทักษะวิชาชีพสำหรับนักเรียน และขยายเพิ่มเติมเป็นหลักสูตรอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ 4 สาขาวิชาคือ ช่างไฟฟ้าช่างอิเล็กทรอนิกส์ กสิกรรม และปศุสัตว์ ที่ตอบสนองตามความต้องการของตลาดแรงงานในราชอาณาจักรกัมพูชา จนเป็นโรงเรียนมัธยมต้นแบบ และ (2) โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานกัมพูชา - ไทย ซึ่งได้พัฒนาชาวกัมพูชาจำนวนมากกว่า 3,800 คนในระยะเวลา 16 ปี โดยมุ่งการส่งเสริมทักษะฝีมือให้สามารถประกอบอาชีพได้ ผ่านการอบรมในหลักสูตรระยะสั้น 10 หลักสูตร เป็นโครงการที่ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนมีความก้าวหน้าในงาน คือ ร้อยละ 56 เป็นผู้ที่มีการทำงานและร้อยละ 44 เป็นเจ้าของกิจการ และแม้ว่าจะสิ้นสุดโครงการแล้ว ทางรัฐบาลกัมพูชาก็ยังให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ และในปัจจุบันนี้ ฝ่ายราชอาณาจักรไทยได้มีแผนที่จะให้การสนับสนุนและพัฒนาโครงการต่อ โดยกระทรวงการต่างประเทศมอบหมายให้สภาอุตสาหกรรมเข้าไปช่วยดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาฝีมือแรงงานรองรับการเป็นฐานผลิตร่วมทางอุตสาหกรรมที่ปัจจุบันมีนักลงทุนจำนวนมากเข้าไปลงทุนแต่แรงงานฝีมือที่จะรองรับยังไม่เพียงพอทั้งที่แรงงานในกัมพูชามีจำนวนมาก **โครงการที่มีความสำเร็จด้านความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ** มีจำนวน 2 โครงการ คือ (1) โครงการศูนย์การสอนภาษาไทย ซึ่งมีผลลัพธ์ด้านความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศเพิ่มสูงมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.80) โดยเฉพาะในด้านการให้คุณค่าสันติภาพและผลประโยชน์ระหว่างประเทศคือการยอมรับคุณค่าสันติภาพและคุณค่าผลประโยชน์ระหว่างกัมพูชาและไทย และ (2) โครงการจัดตั้งและพัฒนาวิทยาลัยกำปงเจมเดียล ซึ่งมี

ความเข้าใจอันดีที่เพิ่มสูงเป็นอันดับที่ 2 (ค่าเฉลี่ย 3.41) เมื่อเปรียบเทียบความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศทั้ง 7 ด้าน (ภาพ 4.18 และ 4.19) พบว่า ด้านที่มีความเข้าใจอันดีที่เพิ่มสูงขึ้นมากมี 3 ด้านคือ ด้านการยอมรับการพึ่งพาซึ่งกันและกันและสัมพันธภาพระหว่างราชอาณาจักรกัมพูชากับราชอาณาจักรไทย และระหว่างคนกัมพูชากับคนไทย ด้านความเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลกเกี่ยวกับประวัติ สาเหตุ และผลที่มีต่อกัมพูชาและไทย และด้านการยอมรับคุณค่าสันติภาพ และคุณค่าผลประโยชน์ระหว่างกัมพูชาและไทย **โครงการที่มีอุปสรรคในการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ** พบว่า ทุกโครงการได้รับผลกระทบจากปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งโครงการได้รับผลกระทบมากคือ โครงการศูนย์การสอนภาษาไทย ณ มหาวิทยาลัยภูมิพนมเปญ ราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 แต่ถูกระงับไว้เนื่องจากเหตุการณ์ไม่สงบในราชอาณาจักรกัมพูชาต่อมาในปี พ.ศ. 2548 จึงได้ดำเนินการต่อ นอกจากนี้ตามเป้าหมายของโครงการคือ เปิดสอนภาษาไทยในลักษณะของ Non – degree (ระยะเวลา 2 ปี) ก่อนแล้วปรับปรุงเป็นวิชาในหลักสูตรปริญญาตรี แต่ด้วยอุปสรรคจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทำให้ไม่สามารถปรับปรุงเป็นวิชาในหลักสูตรปริญญาตรีได้ ไม่เป็นไปตามเป้าหมายทั้งๆ ที่มีนิสิตและบุคลากรจากมหาวิทยาลัยอื่นๆ ให้ความสนใจเรียนและมาขอสมัครเรียนจำนวนมาก ปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนอกจากจะส่งผลกระทบต่อโครงการความร่วมมือทางการศึกษาแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อโครงการความร่วมมืออื่นๆ อาจจะทำให้มีการชะลอโครงการหรือระงับการดำเนินโครงการ และที่เกิดได้รับผลกระทบชัดเจนอีกโครงการหนึ่งก็คือ โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานกัมพูชา – ไทย ซึ่งไม่มีความร่วมมือต่อเมื่อสิ้นสุดโครงการตั้งแต่ พ.ศ. 2552 ทั้งๆ ที่เป็นโครงการที่ดำเนินการมายาวนานถึง 16 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2539 และยังเป็นโครงการที่มีความสำคัญและเป็นที่ต้องการของทั้ง 2 ฝ่าย

3.2 โอกาสและความหวังในอนาคตของความร่วมมือทางการศึกษาของราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา ปรากฏว่า **ด้านโอกาสของความร่วมมือที่เป็นไปได้ในอนาคต** ผู้รับประโยชน์จากโครงการมีความคิดเห็น โอกาสของความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาโดยรวมมีความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.14) และอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ด้านที่มีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุดคือ การประเมิน (ค่าเฉลี่ย 3.21) ด้านที่มีโอกาสเป็นไปได้น้อยที่สุดคือ การวางแผนความร่วมมือ (ค่าเฉลี่ย 3.04) **ผู้ประสานงานของโครงการ** มีความคิดเห็น โอกาสของความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาโดยรวมมีความเป็นไปได้ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.38) ด้านที่มีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุดคือ การประเมิน (ค่าเฉลี่ย 2.46) ด้านที่มีโอกาสเป็นไปได้น้อยที่สุดคือ การนำแผนสู่การปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 2.33) **ผลการเปรียบเทียบโอกาสของความร่วมมือที่เป็นไปได้ในอนาคต** พบว่า มีโครงการที่มีโอกาสของความร่วมมือที่เป็นไปได้ในอนาคต

ระดับปานกลาง 4 โครงการ และระดับต่ำ 2 โครงการ โครงการที่มีโอกาสของความร่วมมือสูงมากที่สุด คือ โครงการพระราชทานทุนการศึกษาระดับอาชีวศึกษา (ค่าเฉลี่ย 3.29) **ด้านความหวังในความร่วมมือที่พึงประสงค์ในอนาคต ผู้รับประโยชน์จากโครงการ** มีความคิดเห็น ความหวังในความร่วมมือทางการศึกษาที่พึงประสงค์ในอนาคตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาโดยรวมอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 3.87) และอยู่ในระดับสูงทุกด้าน (ค่าเฉลี่ย 3.80 – 3.92) ด้านที่มีความหวังในความร่วมมือที่พึงประสงค์น้อยที่สุดคือ การวางแผนความร่วมมือ (ค่าเฉลี่ย 3.80) **ผู้ประสานงานของโครงการ** มีความคิดเห็น ความหวังในความร่วมมือทางการศึกษาที่พึงประสงค์ในอนาคตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.62) จำแนกรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับสูง 2 ด้าน คือ การนำแผนสู่การปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 3.83) และการประเมิน (ค่าเฉลี่ย 3.71) **ผลการเปรียบเทียบความหวังในความร่วมมือที่พึงประสงค์ในอนาคต** พบว่า มีโครงการที่มีความหวังในความร่วมมือที่พึงประสงค์ในอนาคตในระดับสูง 4 โครงการ และระดับปานกลาง 3 โครงการ โครงการที่มีความหวังในความร่วมมือที่พึงประสงค์ในอนาคตในระดับสูง คือ โครงการจัดตั้งและพัฒนาวิทยาลัยกำปงเฌอเดียล (ค่าเฉลี่ย 4.20) **ด้านความต้องการจำเป็นในการพัฒนาของราชอาณาจักรกัมพูชาในอนาคต ผู้รับประโยชน์จากโครงการ** มีความคิดเห็น ในอนาคตราชอาณาจักรกัมพูชามีความต้องการจำเป็นในการพัฒนามากที่สุดในด้านการวางแผนความร่วมมือ (PNI=0.76) **ผู้ประสานงานของโครงการ** มีความคิดเห็น ในอนาคตราชอาณาจักรกัมพูชามีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาต่ำกว่าความคิดเห็นของผู้รับประโยชน์จากโครงการ ด้านที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนามากที่สุดคือ การนำแผนสู่การปฏิบัติ (PNI=1.50) เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความต้องการจำเป็นในความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคตระหว่างผู้รับประโยชน์กับผู้ประสานงานโครงการพบว่า ผู้ประสานงานมีความคิดเห็นว่ามีความต้องการจำเป็นในความร่วมมือทางการศึกษาสูงกว่าผู้รับประโยชน์ทุกด้าน ด้านที่มีความแตกต่างกันมากที่สุดคือ การนำแผนสู่การปฏิบัติ **ความร่วมมือทางการศึกษาตามความต้องการในการพัฒนากำลังคนของราชอาณาจักรกัมพูชาในอนาคต** พบว่า **ทิศทางความต้องการในการพัฒนากำลังคน** ของราชอาณาจักรกัมพูชาคือ การพัฒนากำลังคนในด้านเศรษฐกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานในยุคการค้าเสรีของอาเซียน โดยให้ความสำคัญต่อการผลิตกำลังคนในสายอาชีวศึกษา เพราะมีค่าใช้จ่ายในการผลิตต่ำกว่าสายสามัญศึกษา พร้อมกับการพัฒนาสถานศึกษาให้มีการจัดการศึกษาร่วมระหว่างสายสามัญศึกษาและสายอาชีวศึกษา เช่นเดียวกับวิทยาลัยกำปงเฌอเดียล นอกจากนี้รัฐบาลราชอาณาจักรกัมพูชายังมีเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพของครูและการสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนและครูที่จบการศึกษาจากประเทศไทยได้รับการบรรจุเป็นครูในพื้นที่ที่ตนต้องการเพื่อรักษาครูไว้ในพื้นที่ **ความต้องการทุนการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคน** พบว่า รัฐบาลกัมพูชาโดย

นายกฤษฎน ได้ขอพระราชทานทุนการศึกษาจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในปี พ.ศ. 2555 พบว่า กระทรวงศึกษาธิการ เยาวชนและการกีฬา ได้เสนอขอรับทุนการศึกษา ระดับอนุปริญญาถึงปริญญาเอก จำนวนรวม 180 ทุน ส่วนใหญ่เป็นทุนระดับปริญญาตรี 85 ทุน และปริญญาโท 61 ทุน สำหรับสาขาที่ต้องการในการพัฒนามากที่สุดคือ สาขาการเกษตร ประมง และปศุสัตว์ มีจำนวน 43 ทุน

โอกาสและความหวังเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาในอนาคต ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการมีความคิดเห็น (1) ควรมีการดำเนินโครงการความร่วมมือทางการศึกษาต่อไป โดยการขยายระยะเวลาโครงการต่อ และขยายสาขาความร่วมมือเพิ่มขึ้น (2) แนวทางการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาควรมุ่งเน้นที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นครู จะทำให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางในการที่พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต่อไป (3) โครงการพัฒนาครู ควรเป็นโครงการที่มีการพัฒนาครูทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะวิชาชีพ และที่สำคัญคือ การสนับสนุนทุนการศึกษา ให้ได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เช่น ให้ได้ปริญญาตรี ปริญญาโท เพื่อให้ครูมีความก้าวหน้าในด้านการงานและวิชาชีพ (4) ความช่วยเหลือด้านการศึกษาที่สำคัญคือการพัฒนาครูสำหรับการจัดการศึกษา ทั้งสายสามัญและสายอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นความต้องการตามนโยบายของรัฐบาลกัมพูชา (5) ควรมีโครงการการพัฒนาความสามารถของบุคลากรรวมถึงในระดับนักเรียน และ (6) ความร่วมมือที่ดีของทั้งสองประเทศในด้านวัฒนธรรม และการทำงานร่วมกันด้วย

นอกจากนี้ ผู้เกี่ยวข้องของโครงการความร่วมมือทางการศึกษายังมีความคิดเห็นร่วมกันว่าผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตคือ (1) โครงการความร่วมมือส่งผลให้ทั้งสองฝ่ายต่างก็ได้รับประโยชน์ร่วมกัน เช่น ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานซึ่งกันและกันของทั้งสองประเทศ แลกเปลี่ยนการทำธุรกิจของทั้งสองประเทศ รวมทั้งแลกเปลี่ยนแรงงานซึ่งกันและกันด้วย (2) โครงการความร่วมมือช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีและสันติภาพในภูมิภาคนี้ เนื่องจากเมื่อทั้งสองฝ่ายทำงานร่วมกันประชาชนจะเข้าใจซึ่งกันและกัน และจะช่วยให้มีสันติภาพเกิดขึ้น (3) โครงการความร่วมมือช่วยลดความยากจนของประชาชนชาวกัมพูชา เนื่องจากโครงการได้ช่วยฝึกอบรมทักษะวิชาชีพ และเพิ่มความสามารถทำให้ประชาชนสามารถนำไปประกอบอาชีพ หางานทำ มีรายได้เลี้ยงครอบครัว ทั้งนี้ ล้วนเป็นโครงการที่นำไปสู่การช่วยลดความยากจน

แรงขับเคลื่อนของความร่วมมือทางการศึกษาที่มีต่อผลลัพธ์การพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศในอนาคต พบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาที่ราชอาณาจักรกัมพูชามีความต้องการในอนาคตระยะ 10 ปี ที่ส่งผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรมากที่สุดคือ การให้ทุนการศึกษาระดับอุดมศึกษา รองลงมาคือทุนการศึกษาระดับอาชีวศึกษา และความร่วมมือที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนและความ

เข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรในระดับมาก คือ การฝึกอบรมและดูงาน และการแลกเปลี่ยนบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนนักศึกษา

3.3 ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาสและความหวังของความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคตและความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา

3.3.1 ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับโอกาสและความหวังของความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา

1) ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาในอนาคตควรเป็นรูปแบบความร่วมมือแบบสองทางคือ ทั้งราชอาณาจักรไทยและกัมพูชาควรเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับโดยเฉพาะในด้านการพัฒนาภาษาและการพัฒนาอาชีพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโครงการพบว่า รูปแบบความร่วมมือในทุกโครงการเป็นแบบทางเดียวคือ ภาควิชาราชอาณาจักรไทยเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ (Donor) ภาควิชาราชอาณาจักรกัมพูชาเป็นผู้รับความช่วยเหลือ (Recipient) โดยมีประชาชนชาวกัมพูชาเป็นกลุ่มผู้ที่รับประโยชน์จากโครงการเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม นักศึกษาชาวกัมพูชาที่ได้รับทุนการศึกษาอยู่ในราชอาณาจักรไทยก็ได้มีบทบาทในฐานะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือโดย เป็นครูสอนภาษากัมพูชาแก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปของไทย ดังนั้น เพื่อให้ทั้ง 2 ราชอาณาจักรมีการเตรียมพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่าง 2 ราชอาณาจักรควรเป็นรูปแบบความร่วมมือแบบสองทางคือ ทั้งราชอาณาจักรไทยและกัมพูชาควรเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ เช่น ฝ่ายไทยเป็นผู้รับประโยชน์ในด้านการเรียนภาษากัมพูชา และฝ่ายกัมพูชาเป็นผู้รับประโยชน์ในด้านการพัฒนาอาชีพ เนื่องจากผลการถอดบทเรียนจากการวิเคราะห์โครงการความร่วมมือทางการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า โครงการที่ประสบความสำเร็จมากในการพัฒนาคนให้มีความก้าวหน้ามากที่สุดคือ โครงการพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราชอาณาจักรกัมพูชาด้านการศึกษาด้วยการจัดตั้งและพัฒนาวิทยาลัยกำปงเฌอเดียล และโครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานกัมพูชา – ไทย ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างอาชีพให้คนมีรายได้ และผลิตกำลังแรงงานฝีมือ จะเห็นได้จากผลการสำรวจพบว่า ชาวกัมพูชาที่สำเร็จการฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นจากศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานกัมพูชา – ไทยร้อยละ 100 มีงานทำ ทั้งที่เป็นพนักงานและเจ้าของกิจการ นักเรียนสายอาชีวศึกษาที่จบการศึกษาจากวิทยาลัยกำปงเฌอเดียล ใน พ.ศ. 2544 – 2552 ร้อยละ 36.34 ทำงานในบริษัทเอกชนหรือมีธุรกิจส่วนตัว ได้ทุนศึกษาต่อต่างประเทศ ร้อยละ 6.93 และรับราชการ ร้อยละ 4.62 นอกจากนี้ยังพบว่า ราชอาณาจักรกัมพูชายังมีความต้องการผลิตกำลังคน แรงงานฝีมือ คนที่มีความรู้สูง และผู้เชี่ยวชาญเพื่อเตรียมตอบสนองตาม

ความต้องการของตลาดแรงงานในยุคการค้าเสรีของอาเซียน กระทรวงศึกษาฯ ให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมวิชาชีพในอันดับต้น และให้ความสำคัญกับการศึกษาสายอาชีพศึกษา

2) ขยายความร่วมมือทางการศึกษาโดยภาคเอกชนมากขึ้นเพื่อลดผลกระทบจากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชาที่ยังไม่เสถียร

จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชาที่เกิดขึ้นในระยะที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อโครงการความร่วมมือทางการศึกษา ทำให้การดำเนินโครงการหยุดชะงักหรือเกิดความล่าช้าด้วย เนื่องจากรัฐบาลกัมพูชายุติการรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทย เช่น โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานกัมพูชา – ไทย โครงการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาปฐมวัย และโครงการศูนย์การสอนภาษาไทย มีเพียงโครงการในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่ยังดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ โครงการในพระองค์มีความแตกต่างจากโครงการอื่นๆ คือ ทรงเน้นความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน มากกว่าความสัมพันธ์ระดับรัฐต่อรัฐ และด้วย ความต้องการในการผลิตกำลังคน แรงงานฝีมือ คนที่มีความรู้สูง วิศวกร และผู้เชี่ยวชาญเพื่อเตรียมตอบสนองตามความต้องการของตลาดแรงงาน ดังนั้น ความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคตควรเป็นความร่วมมือจากภาคเอกชนมากขึ้น เพื่อลดผลกระทบจากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชาที่ยังไม่เสถียร เช่น 1) ความร่วมมือในการพัฒนาโครงการศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานกัมพูชา – ไทย เพื่อพัฒนาแรงงานชาวกัมพูชาที่มีอยู่เป็นจำนวนมากให้เป็นแรงงานที่มีฝีมือในการรองรับการลงทุนในภาคการผลิตเชิงอุตสาหกรรมที่กำลังขยายตัว 2) การสนับสนุนด้านการเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์เพื่อเพิ่มทักษะความชำนาญการ และ 3) การให้ทุนการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนป้อนสู่ภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น

3) ให้ความสำคัญกับการวางแผนความร่วมมือโดยให้ประชาชนระดับล่างมีส่วนร่วมมากขึ้น

จากผลการวิจัยตามแนวคิดกระบวนการเรียนรู้ในการวางแผนของ Chambers (1993 อ้างถึงใน Elliott, 2006) พบว่า ดัชนีความต้องการจำเป็นในความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาที่มีระดับสูงที่สุด คือ ด้านการวางแผนความร่วมมือและการสนับสนุนจากประชาชนระดับล่าง (PNI = 0.61 และ 0.67 ตามลำดับ) ดังนั้นรัฐบาลทั้งสองประเทศควรให้ความสำคัญกับการวางแผนความร่วมมือโดยให้ประชาชนกัมพูชาระดับล่างมีส่วนร่วมให้มากขึ้น

4) ปรับปรุงการนำแผนสู่การปฏิบัติโดยให้มีการปฏิบัติที่หลากหลาย

จากผลการวิจัยพบว่า ดัชนีความต้องการจำเป็นในความร่วมมือทางการศึกษาใน อนาคตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา ที่มีระดับสูงที่สุด คือ การนำแผนสู่การปฏิบัติ และการเน้นการปฏิบัติที่มีความหลากหลาย (PNI = 0.61 และ 0.68 ตามลำดับ) ดังนั้นรัฐบาลทั้งสองประเทศควรปรับปรุงการนำแผนความร่วมมือสู่การปฏิบัติ โดยให้มีความหลากหลายในรูปการปฏิบัติตามแผนงาน/โครงการให้มากยิ่งขึ้น

5) ให้ประชาชนชาวกัมพูชาได้รับการเสริมสร้างอำนาจในการประเมินโครงการความร่วมมือมากขึ้น

จากผลการวิจัยพบว่า ดัชนีความต้องการจำเป็นในความร่วมมือทางการศึกษาใน อนาคตระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา ด้านการประเมินที่มีระดับสูงที่สุด คือ การให้ประชาชนชาวกัมพูชาได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจ (PNI = 0.59) ดังนั้นรัฐบาลกัมพูชาควรให้ความร่วมมือในการเสริมสร้างพลังอำนาจของประชาชนในด้านการประเมินโครงการความร่วมมือมากขึ้น

6) พัฒนาครูกัมพูชาให้มีความก้าวหน้าทางวิชาการควบคู่กับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

จากผลการวิจัยพบว่า ครูที่ได้รับทุนศึกษาต่อในระดับปริญญาเมื่อสำเร็จกลับมาจะได้รับการบรรจุเข้ารับราชการครู ทำให้ครูมีความก้าวหน้าในด้านการงานอาชีพการงานเพิ่มขึ้น จึงสอดคล้องกับความต้องการที่สำคัญของครูชาวกัมพูชาในการพัฒนา ดังนั้น จึงควรรักษาเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาครู ให้มีความก้าวหน้าทางวิชาการควบคู่กับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

7) พัฒนาความร่วมมือทางการศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจทั้งสองฝ่าย

จากผลการวิจัยพบว่า โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานกัมพูชา – ไทย ซึ่งเป็นโครงการช่วยเหลือแบบให้เปล่าของกรมวิเทศสหการ (สำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ) ดำเนินการตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2539 สิ้นสุดโครงการเมื่อ พ.ศ. 2552 มีระยะเวลาโครงการ 16 ปี โครงการนี้ได้พัฒนาทักษะอาชีพในหลักสูตรระยะสั้น 10 หลักสูตร ให้แก่ประชาชนชาวกัมพูชาถึง 3,800 คน ปัจจุบันได้รับงบประมาณจากรัฐบาลกัมพูชา ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการพบว่า ร้อยละ 84.91 มีความพึงพอใจต่อผลการพัฒนาในระดับมากถึงมากที่สุด และเป็นโครงการที่มีความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยในระหว่าง/หลังการเข้าร่วมโครงการสูงเป็นอันดับสอง (ค่าเฉลี่ย 3.31) รองจากโครงการพระราชทานความช่วยเหลือด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาและโครงการศูนย์การสอนภาษาไทยภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการไทย – กัมพูชา (ค่าเฉลี่ย

3.32) นอกจากนี้ ฝ่ายราชอาณาจักรไทยได้มีแผนที่จะให้การสนับสนุนและพัฒนาโครงการต่อ โดยกระทรวงการต่างประเทศต้องการให้สภาอุตสาหกรรมเข้าไปช่วยดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาฝีมือแรงงานรองรับการเติบโตทางอุตสาหกรรมในราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งทางสภาอุตสาหกรรมให้ความเห็นว่า ควรจะมีการพัฒนาปรับปรุงศูนย์และพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อรองรับการเป็นฐานผลิตร่วมที่ปัจจุบันมีนักลงทุนจำนวนมากรวมทั้งไทยเข้าไปลงทุนในกัมพูชาแต่แรงงานฝีมือที่จะรองรับยังไม่เพียงพอทั้งที่แรงงานในกัมพูชามีจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่า โครงการนี้ยังสามารถพัฒนาและดำเนินโครงการต่อเนื่องได้ โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาชาวกัมพูชาให้เป็นแรงงานที่มีฝีมือ (Skilled Labor) เพียงพอที่จะรองรับการทำงานอุตสาหกรรมการผลิตได้ ดังนั้น ควรมีการให้ความร่วมมือทางด้านการศึกษาดังเช่นที่ผ่านมาในอดีต คือ พัฒนาครูของศูนย์ฯ ให้มีความรู้และความชำนาญในด้านทักษะอาชีพและการจัดการเรียนการสอนโดยความร่วมมือจากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ) และสถาบันอาชีวศึกษาในประเทศไทย และ ยกกระดับความสามารถทางด้านภาษาไทยเพื่อการสื่อสารโดยความร่วมมือจากโครงการศูนย์การสอนภาษาไทยภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการไทย – กัมพูชา เพื่อให้สามารถรองรับการทำงานอุตสาหกรรมการผลิตของโรงงานจากประเทศไทยได้อีกทางหนึ่ง

8) เพิ่มการให้ทุนการศึกษาระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา

จากผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาที่ราชอาณาจักรกัมพูชามีความต้องการในอนาคตระยะ 10 ปี ที่ส่งแรงขับเคลื่อนต่อผลลัพธ์ด้านการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรมากที่สุดคือ การให้ทุนการศึกษาระดับอุดมศึกษา รองลงมาคือ ทุนการศึกษาระดับอาชีวศึกษา ดังนั้น ควรเพิ่มการให้ทุนการศึกษาระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา โดยพิจารณาลำดับความสำคัญของโครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชาที่จะดำเนินการต่อในอนาคตคือ อันดับ 1 ได้แก่ การให้ทุนการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนชาวกัมพูชาได้รับการพัฒนามากที่สุดและทำให้ความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาเกิดขึ้นในระดับมากที่สุด อันดับ 2 ได้แก่ การให้ทุนการศึกษาต่อระดับอาชีวศึกษาในประเทศไทย เพราะส่งผลให้ประชาชนชาวกัมพูชาได้รับการพัฒนาและทำให้ความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาเกิดขึ้นในระดับรองลงมา อันดับ 3 และ 4 คือ การฝึกอบรมและดูงาน และการแลกเปลี่ยนบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนนักศึกษา ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนชาวกัมพูชาได้รับการพัฒนาและทำให้ความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาเกิดขึ้นในระดับที่น้อยกว่า

3.3.2 ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา

1) เสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาผ่านกลไกความร่วมมือทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

จากผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาทำให้เกิดผลลัพธ์ด้านความเข้าใจอันดีในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ทุนการศึกษาระดับอุดมศึกษามีแรงขับเคลื่อนผลลัพธ์ในระดับที่สูงที่สุด รองลงมาคือ การให้ทุนการศึกษาระดับอาชีวศึกษา การฝึกอบรมและดูงาน และการแลกเปลี่ยนบุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนนักศึกษา ตามลำดับ ดังนั้น ควรใช้ความร่วมมือทางการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันด้านอื่นๆ ต่อไป โดยเฉพาะความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ

2) ปรารถนาให้มีการเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลก

จากผลการวิจัยตามแนวคิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศของ Hinrichs (2003) พบว่าความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาที่เพิ่มขึ้นน้อยที่สุด คือ ความเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลก (เพิ่มขึ้น = 0.71) โดยเฉพาะในประเด็นย่อยเกี่ยวกับความเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศของกัมพูชาที่มีต่อไทย (เพิ่มขึ้น = 0.69) ดังนั้นรัฐบาลสองประเทศควรปรารถนาให้มีการเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลกในแง่เข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศของกัมพูชาที่มีต่อไทย

3) ปรารถนาให้มีการเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลก

จากผลการวิจัยพบว่า ความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาที่เพิ่มขึ้นน้อยที่สุดรองลงมาเป็นอันดับแรก คือ ความเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลก (เพิ่มขึ้น = 0.73) โดยเฉพาะในประเด็นย่อยเกี่ยวกับความเข้าใจประวัติของประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลกที่เกี่ยวข้องกับกัมพูชาและไทย (เพิ่มขึ้น = 0.68) ดังนั้นรัฐบาลสองประเทศควรปรารถนาให้มีการเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลกในแง่ประวัติของประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลกที่เกี่ยวข้องกับกัมพูชาและไทย

4) ปรารถนาให้มีการเข้าใจในด้านการยอมรับการพึ่งพาซึ่งกันและกันและสัมพันธภาพระหว่างกัมพูชาและไทย

จากผลการวิจัยพบว่า ความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาที่เพิ่มขึ้นน้อยที่สุดรองลงมาเป็นอันดับสอง คือ การยอมรับการพึ่งพาซึ่งกันและกันและสัมพันธภาพระหว่างกัมพูชาและไทย (เพิ่มขึ้น 0.77) โดยเฉพาะในประเด็นย่อยเกี่ยวกับการ

ยอมรับคุณค่าของการพึ่งพาซึ่งกันและกัน และสัมพันธภาพระหว่างราชอาณาจักรกัมพูชากับราชอาณาจักรไทย (เพิ่มขึ้น 0.74) ดังนั้นรัฐบาลสองประเทศควรลงมือให้ความเข้าใจในด้านการยอมรับการพึ่งพาซึ่งกันและกันและสัมพันธภาพระหว่างกัมพูชาและไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 นำข้อเสนอเรื่องความร่วมมือทางการศึกษาแบบสองทางไปใช้ในการพัฒนาความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาในระยะ 10 ปีข้างหน้า

ผลการถอดบทเรียนพบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่าง 2 ราชอาณาจักรควรเป็นรูปแบบความร่วมมือแบบสองทางคือ ทั้งราชอาณาจักรไทยและกัมพูชาควรเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ เช่น ฝ่ายไทยเป็นผู้รับประโยชน์ในด้านการเรียนภาษากัมพูชา และฝ่ายกัมพูชาเป็นผู้รับประโยชน์ในด้านการพัฒนาอาชีพ ดังนั้น ควรมีการนำรูปแบบความร่วมมือทางการศึกษาดังกล่าวส่งมอบแก่หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือทางการศึกษา ได้แก่ สำนักความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (สพร.) ในสังกัดกระทรวงการต่างประเทศ สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาในอนาคต เพื่อให้ความร่วมมือทางการศึกษาเพิ่มคุณค่าทางสังคมมากขึ้น และมีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาคนของราชอาณาจักรกัมพูชา ขับเคลื่อนผลลัพธ์ด้านความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ และนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาในด้านอื่นๆ ต่อไป

1.2 ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาในด้านการเข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลก การเคารพในประชาธิปไตยและสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์

ผลจากวิจัยพบว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการผู้รับประโยชน์จากโครงการมีความเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลกอยู่ในระดับต่ำที่สุด และระหว่าง/หลังเข้าร่วมโครงการความเข้าใจประเด็นร่วมสมัยและประเด็นระดับโลกยังเพิ่มขึ้นน้อยที่สุด และพบด้วยว่า ผู้ประสานงานของโครงการมีการเคารพในประชาธิปไตยและสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ก่อนเข้าร่วมโครงการต่ำที่สุดและระหว่าง/หลังเข้าร่วมโครงการยังมีการเคารพในประชาธิปไตยและสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพิ่มขึ้นน้อยที่สุด ดังนั้น ควรให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมโครงการจากราชอาณาจักรกัมพูชา มีการ

เข้าใจผลกระทบของนโยบายภายในประเทศที่มีต่อโลก การเคารพในประชาธิปไตยและสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพิ่มมากขึ้น

1.3 ปรับปรุงการวางแผนความร่วมมือทางการศึกษาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการจากราชอาณาจักรกัมพูชามีความต้องการจำเป็นในการวางแผนความร่วมมือที่สูงที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนทรัพยากรจากคนกัมพูชาในท้องถิ่น การมีความคิดริเริ่มที่มาจากประชาชนระดับรากหญ้าของกัมพูชา มีการสร้างความตระหนักและการปฏิบัติของชาวกัมพูชาในขั้นเริ่มต้น และการสนับสนุนจากประชาชนกัมพูชาระดับล่างและเพิ่มขยายในแนวราบ ดังนั้น ในการดำเนินโครงการความร่วมมือทางการศึกษาในอนาคต ควรให้ความสำคัญกับการวางแผนความร่วมมือโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนระดับรากหญ้า

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามผลความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาอย่างต่อเนื่อง

จากผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา มีผลต่อการพัฒนาคนและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นมากในบางด้านเท่านั้น เมื่อระยะเวลาผ่านไปจะมีการขยายความร่วมมือมากขึ้น และที่สำคัญคือ ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามความต้องการความร่วมมือทางการศึกษา และการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศบางด้านมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามผลและพัฒนาความร่วมมืออย่างต่อเนื่องทุก 5 – 10 ปี

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา

จากผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชา มีผลให้ความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาเพิ่มสูงขึ้นทุกด้าน นอกจากนี้โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชามีส่วนส่งเสริมบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทยในการก้าวไปสู่ระดับนานาชาติมากขึ้น แต่ก็เป็นความร่วมมือแบบประเพณีนิยมและมีค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาที่มีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าแต่ได้ผลดีกว่า

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับประเทศในกลุ่มอาเซียน

จากผลการวิจัยพบว่า ความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชามีผลให้ความเข้าใจอันดีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาเพิ่มสูงขึ้นทุกด้าน นอกจากนี้โครงการความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับราชอาณาจักรมีส่วนส่งเสริมบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทยในการก้าวไปสู่ระดับนานาชาติมากขึ้น อีกทั้งประเทศไทยและประเทศในกลุ่มอาเซียนกำลังเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนอย่างสมบูรณ์ และการมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ในปี พ.ศ. 2558 ดังนั้น ควรมีการศึกษาวิจัยความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับประเทศในกลุ่มอาเซียนเพิ่มเติม เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในประชาคมอาเซียนต่อไป